

فصلنامه علمی راهبرد دفاعی، سال هفدهم، شماره ۶۸، زمستان ۱۳۹۸

فرمانده معظم کل قوا: «دستورکار قطعی نظام جمهوری اسلامی، دنبال کردن الگوی پیشرفت ایرانی - اسلامی است».
(۱۳۹۲/۰۵/۱۵)

مقاله پژوهشی: تبیین مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

بهنام عبدی^۱ و علیرضا نادری^۲

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۵/۰۵

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۹/۰۵

چکیده

برابر تدابیر ابلاغی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) و به منظور حرکت هدفمند و مشخص به سمت هدف‌های عالی کشور، دستورکار قطعی نظام جمهوری اسلامی، دنبال کردن الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی است. مقاله حاضر به تبیین مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با محوریت بخش دفاع می‌پردازد. این مقاله از نظر هدف، اکتشافی است و با بررسی اسناد و مدارک موجود و تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به شناسایی و تبیین این مهم پرداخته شده است. رویکرد این پژوهش، استقرایی و چگونگی انجام آن، کیفی است. با توجه به ماهیت پژوهش، از نظریه داده‌بنیاد استفاده شده است. برابر نظریه ارائه شده، خوداتکایی و خودکفایی به‌عنوان شرایط علی، عدالت‌محوری به‌عنوان طبقه محوری، سرمایه اجتماعی به‌عنوان عامل مداخله‌گر، اخلاق‌مداری به‌عنوان بستر و زمینه‌ساز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت خواهند بود که پیامد و نتیجه راهبردهای تعامل و کنش شامل ارتقای توان علمی و خوداتکایی، فرصت‌شناسی و آینده‌نگری، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، بهبود مستمر، گفت‌وگو، سازش، توکل، ارتقای توانمندی و شایستگی مدیران، نگاه سامان‌مند و فراگیر است.

واژگان کلیدی: امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، بخش دفاع، اقتصاد تکاملی، الگوی پارادایم.

۱. استادیار دانشگاه افسری امام علی (ع) (نویسنده مسئول) - babdi@modares.ac.ir

۲. استادیار دانشکده فرماندهی و ستاد آجا - naderialireza59@gmail.com

مقدمه

پیشرفت را می‌توان برنامه‌ای هدفمند در جهت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب دانست، برنامه‌ای که نیازمند تدوین اصولی و اجرای دقیق بوده و یکی از اولویت‌های مهم سیاست‌گذاری در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم در بیشتر کشورها، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه بوده است. (سیف‌الدین و رهبر، ۱۳۹۲: ۷۴) با توجه به تفاوت جوامع مختلف در وضعیت موجود و با توجه به این نکته که وضعیت مطلوب هر جامعه متناسب با مبانی معرفتی، فرهنگی، فلسفی، اخلاقی و اعتقادی آن جامعه تعریف می‌شود، می‌توان ادعا کرد که وضعیت مطلوب جوامع مختلف باهم متفاوت است. به عبارت دیگر، پیشرفت معنای جهان‌شمول و همه‌جا صادق نداشته و شرایط فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، ارزش‌ها و در یک کلام، شرایط زمانی و مکانی در آن مؤثر است. نادیده‌گرفتن این واقعیت می‌تواند در جوامعی که به گرده‌برداری از الگوهای پیشرفت سایر کشورها - بدون توجه به شرایط بومی کشور محل اجرای الگوی پیشرفت - می‌پردازند، به بروز ناهنجاری‌ها و تناقض‌هایی منجر شود. بر همین اساس، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به‌طور خاص مورد تأکید و توجه معظم‌له قرار گرفته است.

از طرف دیگر، دو موضوع دفاع و امنیت از بسترها و پیشران‌های پیشرفت اسلامی ایرانی در کشور است که بایستی به همراه دیگر عرصه‌ها به آن توجه ویژه داشت. بر همین اساس، پس از مطرح شدن راهبرد اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به منظور مواجهه هوشمندانه با تحریم‌های اقتصادی و کسب آمادگی هرچه بیشتر، سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی که پیش‌نویس آن در مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه شده بود، از سوی مقام معظم رهبری پس از تأیید، در اواخر سال ۱۳۹۲ ابلاغ شد. در این سند، موارد مهمی چون توسعه و تعمیق فرهنگ خودباوری، خودکفایی، نوآوری و خلاقیت در تمام سطوح و ابعاد دفاعی و امنیتی، ترویج نهضت نرم‌افزاری، تولید و توسعه علوم و فناوری و تحقیقات دفاعی و امنیتی و حرکت در مرزهای دانش با تأکید بر بومی‌سازی و روزآمدی، دستیابی به فناوری‌های برتر مورد نیاز دفاعی و امنیتی حال و

آینده با تأکید بر نوآوری و پشتیبانی از توسعه آن‌ها، تأکید بر خودکفایی کشور در سامانه‌ها، کالاها و خدمات اولویت‌دار دفاعی و امنیتی همراه با بهسازی تجهیزات موجود و افزایش قابلیت و کارایی آن، جذب، توانمندسازی و به‌کارگیری نیروهای مستعد و نخبه با فراهم نمودن زمینه‌های رشد و تقویت آنان برای ارتقای قابلیت‌های توسعه فناوری‌های دفاعی و امنیتی موردنیاز کشور، برقراری ارتباط و همکاری با دیگر کشورها در زمینه‌های علمی، تولیدی و تجاری کالاها و خدمات دفاعی و امنیتی برای دستیابی به هدف‌های سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی و مقرون به‌صرفه‌سازی مسیر توسعه صنایع و فناوری‌های دفاعی و امنیتی کشور و ایجاد هم‌افزایی در فناوری‌های موردنیاز قابل توجه هستند. به‌منظور دستیابی به هدف‌های تعیین‌شده در سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی، ملاحظه‌های ویژه‌ای می‌بایست مورد توجه قرار گیرد که در این مقاله، بر اساس منویات و تدابیر مقام معظم رهبری، مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با محوریت بخش دفاع تبیین و ارائه شده است.

۱. کلیات

۱-۱. بیان مسئله

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) در تاریخ دوم خرداد سال ۱۳۹۰ در حکمی، تشکیل مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را ابلاغ فرمودند و رئیس و اعضای شورای عالی آن را منصوب کردند. باوجود گذشت مدت زمان قابل توجه از ابلاغ این فرمان، اقدام‌های انجام شده در این رابطه، هنوز به نتیجه مطلوب نرسیده است. در مهرماه ۱۳۹۷، نسخه اولیه الگوی پایه اسلامی-ایرانی پیشرفت ارائه شده و دستگاه‌ها، مراکز علمی، نخبگان و صاحب‌نظران، به بررسی عمیق ابعاد مختلف سند تدوین‌شده و ارائه نظرات مشورتی جهت تکمیل و ارتقای این سند بالادستی فراخوانده شدند. در این سند که مهم‌ترین مبانی و آرمان‌های پیشرفت و افق مطلوب کشور در پنج دهه آینده ترسیم و تدابیر مؤثر برای دستیابی به آن طراحی شده است، بخش دفاع کمتر موردتوجه قرار گرفته و از ۵۶ تدبیر ارائه

شده، «پیشگیری از شکل‌گیری تهدید علیه ج.ا.ایران، گسترش بسیج مردمی و تقویت بنیه دفاعی بازدارنده» به‌عنوان تنها موارد قابل توجه در رابطه با بخش دفاع در ردیف ۵۳ از مجموعه تدابیر سند الگوی پایه درج شده و در سایر قسمت‌های سند به بخش دفاع پرداخته نشده است.

از طرف دیگر، با توجه به تهدیدهای روزافزون موجود و تحرکات استکبار جهانی، موارد مهم دیگری چون تحقق هدف‌های گفته شده در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در راستای استقرار تمدن اسلامی، نیازمند توجه ویژه به بخش دفاع است. بر این اساس، پژوهش‌های قبلی به بررسی مبحث الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از دیدگاه‌های مختلف پرداخته‌اند. (خلوصی، ۱۳۹۱: ۴۷؛ عبدی و طاهری، ۱۳۹۴: ۱۲۸، عبدی و خدادادحسینی، ۱۳۹۴: ۹۷) پژوهش حاضر به تبیین مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس تدابیر مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا^(مدظله‌العالی) به‌منظور به‌کارگیری به‌عنوان خطوط راهنمای کلی تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با محوریت بخش دفاع پرداخته است.

۱-۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

برابر موارد مطرح در اقتصاد تکاملی همچون اصل وابستگی به مسیر^۱ (Magnusson&Ottosson, 1997:112)، پسینی بودن مطالعات^۲، عقلانیت محدود^۳ و سطح توسعه‌یافتگی، نیازمندی‌ها و شرایط ویژه خود را می‌طلبد. هر ملتی، تاریخچه خاص خود را دارد و نهادها و ساختارهای ویژه هر ملت به نظام ملی خود یک شخصیت متمایز می‌دهد. (Lundvall&et.al, 2008:43) بنابراین در چارچوب مکتب اقتصاد تکامل‌گرا، قوانین علمی عمومی نبوده و میزان گسترش دامنه مصداق‌های آن به زمینه و بستر تعامل نهادها و

۱. فرایندهای وابسته به مسیر حرکت گذشته، پدیده‌هایی هستند که نتایج و دستاوردهای آن‌ها فقط به‌عنوان جزئی از یک فرایند تاریخی قابل درک هستند، دستاوردها و نتایجی که به‌طور حتم بهینه نیستند (Path Dependency).
 ۲. فهم چگونگی تکامل نظام‌ها می‌بایستی مورد توجه قرارگیرد نه آینده‌نگری در مورد آن‌ها (Ex-Post).
 ۳. مسیر توسعه مقید به زمینه‌های اقتصادی، تاریخی، اجتماعی و نهادی هر جامعه است (Bounded Rationality).

بازیگران بستگی دارد. (عبدی و توکلی، ۱۳۹۵:۱۹۶) به عبارت دیگر، روایت تاریخی از تکامل نظریه‌ها بر زمان‌مند بودن و مکان‌مند بودن نظریه‌ها و تاثیر ویژگی‌های بستر بر چگونگی شکل‌گیری و ساختار آن‌ها تأکید دارد. (قانع‌راد و موسوی، ۱۳۸۷:۷۹)

در این امتداد و با توجه به تهدیدهای موجود و اهمیت و نقش توانمندی دفاعی کشور در تحقق پیشرفت همه‌جانبه، توجه به دفاع و ابعاد آن در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت آشکار می‌باشد. از طرف دیگر، قبل از طراحی و تدوین الگوی پیشرفت، لازم است ویژگی‌هایی که انتظار می‌رود این الگو برخوردار از آن‌ها باشد، مشخص، تعریف و احصا شده و بنا به تعریف و ویژگی‌های موردانتظار و رویکرد منتخب، طراحی الگو صورت گیرد. البته آن مبانی فکری، برخی ویژگی‌های متناسب با الگو را به همراه خواهد داشت، همانند طرح‌ها و ایده‌های ویژه یک معمار و مهندس که برخاسته از ریشه‌ها و مبانی فکری و ذهنیت او بوده و همواره نگرش و ذهنیت طراح و ایده‌پرداز در طرح‌ها و ایده‌های او متبلور و متجلی می‌باشد. همچنین و همواره، جهان‌بینی، ارزش‌ها و مبانی فکری طراح و نظریه‌پرداز در قالب اوصاف و ویژگی‌هایی در ایده و الگوی ارائه‌شده پیشرفت او، حاکم است. بنابراین هر الگویی، برخوردار از نظام از پیش اندیشه‌شده‌ای می‌باشد که الگونویس سعی می‌نماید ایده‌ها و طرح‌های خود را که نشئت گرفته از مبانی و ذهنیت‌های اوست، در قالب نظامی دارای چارچوب‌های مشخص ارائه نماید. افزون بر این‌ها، برای الگوسازی، نیاز به ایجاد چارچوب مشخص در قالب الگو و نقشه‌هایی برای طراحی الگوست و درنهایت، برخورداری از روش کار و ابزار موردنیاز، از ضروریات لازم برای الگو می‌باشد. بنابراین، جایگاه و نقش مبانی فکری در طراحی الگوی پیشرفت، آشکار و در عین حال اساسی می‌باشد، زیرا الگوهای پیشرفت ملی که در قالب سندهایی ارائه می‌شوند، می‌توانند به‌عنوان اسناد بالادستی مطرح شوند. (آقاجانی و عسگری، ۱۳۸۹:۱۲)

باتوجه به نقش و جایگاهی که معظم‌له برای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت تصویر نموده‌اند^۱، به‌منظور مشخص نمودن چارچوبی برای حرکت درست در مسیر تدوین الگو، پژوهش حاضر به تبیین مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع پرداخته است که به عنوان خطوط راهنمای کلی جهت تدوین و اجرای برنامه‌ها و اقدام‌های بعدی، قابل توجه خواهند بود.

۳-۱. پیشینه تحقیق

(۱) «مجید مختاریان‌پور» (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «مدل فرایندی طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» که از نوع کاربردی - توسعه‌ای و با روش مطالعه تطبیقی انجام شده است، به این نتیجه رسیده که توسعه به سبک غربی (و تنها با جرح و تعدیل‌های اسلامی) از یک‌سو نتوانسته به مانند کشورهای غربی باعث توسعه کشور شود و از سوی دیگر نیز باعث کم‌رنگ شدن ارزش‌های اسلامی ایرانی شده است. دلیل این امر را باید در اینجا جستجو کرد که مبانی، اقتضائات و مسائل و غایات توسعه با مبانی، اقتضائات و مسائل و غایات جامعه اسلامی ایران زاویه داشته و این امر ضرورت طراحی الگویی متناسب با جامعه ایران را ایجاب می‌کند. حاصل تحقیق در قالب الگویی مشتمل بر ۹ بخش «تدوین بنیان‌های اسلامی پیشرفت»، «زمانه‌شناسی»، «مسئله‌شناسی»، «طراحی نظام حکمرانی، نهادهای لازم و قواعد اساسی برای تحقق پیشرفت اسلامی ایرانی»، «طراحی افق جمهوری اسلامی ایران و نظام اجرا و ارزیابی الگو»، «تعریف برنامه‌های میان‌مدت

۱ «اگر ما توانستیم به حول و قوه الهی، در یک فرایند معقول، به الگوی توسعه اسلامی - ایرانی پیشرفت دست پیدا کنیم، این یک سند بالادستی خواهد بود نسبت به همه اسناد برنامه‌ای کشور و چشم‌انداز کشور و سیاست‌گذاری‌های کشور. یعنی حتی چشم‌اندازهای بیست‌ساله و ده‌ساله که در آینده تدوین خواهد شد، باید براساس این الگو تدوین شود؛ سیاست‌گذاری‌هایی که خواهد شد - سیاست‌های کلان کشور - باید از این الگو پیروی کند و در درون این الگو بگنجد. البته این الگو، یک الگوی غیرقابل انعطاف نیست. آنچه که به‌دست خواهد آمد، حرف آخر نیست.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار استادان دانشگاه‌ها، ۱۳۹۲/۰۵/۱۵)

پیشرفت»، «مدیریت تولید علوم بومی (اسلامی-ایرانی)، «گفتمان‌سازی» و «طراحی و پیاده‌سازی الگوی تحول» ارائه شده است. (مختاریان‌پور، ۱۳۹۵: ۳۰-۹)

(۲) «سیدضیاءالدین قاضی‌زاده» (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت و نقش نیروهای مسلح» که از نوع تحقیق کاربردی - توسعه‌ای و با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است، به این نتیجه رسیده که با توجه به آنکه در این الگو باید افزون‌بر بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نظام به بخش دفاع نیز توجه ویژه گردد، بنابراین نظامیان و متولیان بخش دفاع و امنیت کشور نیز باید در تعامل با این حرکت و عزم ملی قرار گرفته تا الگوی دفاعی مناسبی برای پیشرفت شکل گرفته و همه ابعاد و ویژگی‌های مورد نظر برای طراحی «نظام دفاعی هوشمند همه‌جانبه» مورد توجه و اقدام قرار گیرد. به عبارت دیگر، نیروهای مسلح ج.ا.ایران برای طراحی نظام دفاعی هوشمند همه‌جانبه در چارچوب الگوی دفاعی مناسب برای ج.ا.ایران، باید با مجموعه دست‌اندرکاران دیگر نظام، که در طراحی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت حضور داشت، همکاری‌های لازم را نموده و نقش مناسب ایفا نمایند. (قاضی‌زاده، ۱۳۸۹: ۶۲-۳۱)

(۳) «سیدعلی اکبر افجه‌ای و همکاران» (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «طراحی الگوی جامع رهبری اثربخش سازمانی با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت» که از نوع توسعه‌ای و با روش کیفی «تحلیل تم» انجام شده است، به این نتیجه رسیده‌اند که می‌توان اصول استخراج‌شده از قرآن کریم را از سویی به‌عنوان مبانی فکری و نظری رهبری سازمانی تلقی و آن‌ها را به دو دسته مبانی بینشی اعتقادی و منشی اخلاقی، طبقه‌بندی کرد و از سوی دیگر، براساس ادبیات مدیریت راهبردی، دسته نخست را به‌عنوان اصول راهبردی و دسته دوم را به‌عنوان اصول عملیاتی طبقه‌بندی کرد. هر دو الگوی موردبررسی، چه در اسلام و چه در ایران، در حوزه رهبری دارای مبانی اعتقادی بسیار محکم و استواری بوده؛ به‌گونه‌ای که ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری ایشان در حوزه عمل، تابعی از مبانی گفته‌شده به‌شمار رفته، نه تنها مانع از هرگونه انحراف در گفتار و رفتار ایشان می‌شده، بلکه موجب نفوذ بیشتر بر پیروان و کسب محبوبیت از آن‌ها شده است. (افجه‌ای و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۱۴-۹۵)

۴-۱. سؤال‌های تحقیق

۴-۱-۱. سؤال اصلی

مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدامند؟

۴-۱-۲. سؤال‌های فرعی

(۱) مفاهیم، مقوله‌ها و مضامین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدامند؟

(۲) نظریه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در قالب الگوی پارادایم کدام است؟

(۳) قضایای نظری پیشنهادی بر اساس الگوی ارایه شده کدامند؟

۵-۱. هدف‌های تحقیق

۵-۱-۱. هدف اصلی

تبیین مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

۵-۱-۲. هدف‌های فرعی

(۱) شناسایی مفاهیم، مقوله‌ها و مضامین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)؛

(۲) ارائه نظریه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع بر اساس منویات و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در قالب الگوی پارادایم؛

(۳) ارائه قضایای نظری پیشنهادی بر اساس الگوی تحقیق.

۶-۱. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، اکتشافی و به دنبال ایجاد دانش و درک بهتر از پدیده مورد بررسی است. بر این اساس، اجرای پژوهش به منظور پاسخ به این سؤال صورت می‌پذیرد

که مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع براساس تدابیر مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا^(مدظله‌العالی) کدامند؟ بنابراین با بررسی و تحلیل محتوای بیانات معظم له به شناسایی و تبیین این مهم پرداخته شده است. رویکرد این پژوهش، استقرایی و چگونگی انجام آن، کیفی است. پژوهش‌های کیفی برای کمک به پژوهشگر به منظور درک افراد انسانی و بسترهای اجتماعی و فرهنگی که انسان‌ها در آن زندگی می‌کنند، شکل گرفته‌اند (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۲) و فرایندهای اجتماعی با پژوهش‌های کیفی و مطالعات موردی عمیق بهتر قابل درک و بررسی هستند (Fitjar&Rodríguez-Pose, 2013:96) با توجه به ماهیت پژوهش از راهبرد نظریه داده‌بنیاد^۱ استفاده شده که هدف عمده آن، تبیین یک پدیده از راه مشخص کردن عناصر کلیدی آن پدیده است (Strauss&Corbin, 1992:49) از آنجا که در این روش، نظریه ایجاد شده به داده‌ها بسیار نزدیک بوده، می‌تواند توصیف بهتری از پدیده مورد نظر ارائه داده، پیچیدگی‌های موجود در پدیده را بهتر بازنمایی کرده و در تبیین و پیش‌بینی پدیده نسبت به نظریه‌های موجود، کارایی بیشتری داشته باشد. فرایند تجزیه و تحلیل در نظریه‌پردازی با گدگذاری داده‌ها آغاز شده و داده‌های مورد نیاز از راه تحلیل محتوای بیانات و بررسی سایر منابع مرتبط گردآوری شده‌اند.

۲. ادبیات و مبانی نظری تحقیق

۲-۱. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

الگو؛ مدل، طرح، معرفی یا تشریحی است که برای نشان دادن هدف اصلی یا کارکرد یک موضوع، نظام (سیستم) یا مفهوم در نظر گرفته شده است. تدوین الگوی - اسلامی ایرانی پیشرفت از ابعاد گوناگون، یک اتفاق نیک، مهم و بی‌سابقه در امر برنامه‌ریزی توسعه در کشور به‌شمار می‌رود. (قاضی‌زاده، ۱۳۸۹: ۴۲) الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در پی تبیین هدف‌ها و راهبردهای پیشرفت بر اساس احکام و آموزه‌های اسلامی و مطابق با شرایط ایران است. الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، یک الگوی نظری با کارکرد هنجاری

است؛ یعنی ساختاری است که به توضیح نظریه اسلامی- ایرانی پیشرفت می‌پردازد. سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نخستین گام برای اعمال راهبردنویسی در چشم‌اندازی بلندمدت است که از بُعد گستره و دامنه، تمامی ساختارها و زیرساخت‌های ملی را زیر پوشش قرار می‌دهد. (ساعد، ۱۳۹۰: ۵۴)

۲-۲. مفهوم پیشرفت

مفهوم پیشرفت عبارت است از: فرایند حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب. (خوش‌چهره و حبیبی، ۱۳۹۱: ۲۳۱) براین اساس الگوی پیشرفت باید مشتمل بر سه امر باشد: الف) تحلیل وضعیت موجود؛ ب) تبیین وضعیت مطلوب و ج) راهبرد حرکت از وضعیت موجود به مطلوب. الگوهای مختلف پیشرفت حداقل در یکی از موارد مطرح‌شده با یکدیگر اختلاف دارند و منشأ اصلی این اختلاف نیز، جهان‌بینی حاکم بر این الگوهاست؛ چیزی که از آن به «مگاپارادایم» الگوهای توسعه نیز یاد می‌شود. افزون‌بر این، پیشرفت در بخش دفاع باید دارای رویکرد دفاع همه‌جانبه و آینده‌نگر باشد. (کیوان‌حسینی و جمعه‌زاده، ۱۳۹۰: ۲۲)

۲-۳. مفهوم اسلامی- ایرانی بودن الگو

الگوی اسلامی پیشرفت، الگویی مبتنی بر مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی اسلامی و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی می‌باشد. تفاوت در این مبانی و چارچوب‌ها موجب تفاوت در تبیین و تحلیل وضعیت موجود و وضعیت مطلوب و راهبردها می‌شود. همراهی الگوی اسلامی پیشرفت و ایرانی بودن، بر این نکته تأکید دارد که فکر و ابتکار ایرانی این الگو را به‌دست آورده است. اسلام در اختیار ملت‌های دیگر هم بود، ولی ملت ما توانسته است یا می‌تواند این الگو را تهیه و فراهم کند. از طرف دیگر اینکه الگوی توسعه اسلامی با شرایط و ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایران تطبیق داده شده است. به همین جهت ممکن است این الگو برای سایر کشورهای اسلامی مناسب نباشد. نتیجه اینکه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، یعنی شکل‌گیری جریان مسلط فکری که

یک الگوی نظری با کارکرد هنجاری است؛ یعنی ساختاری است که به توضیح نظریه اسلامی - ایرانی پیشرفت می‌پردازد، زیرا فرهنگ و تمدن در هر جامعه روبه پیشرفت و حرکت، از مواضع و موضوع‌های اصلی تغییر هستند. (امامی، ۱۳۹۲: ۲۲)

۳. یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آن‌ها

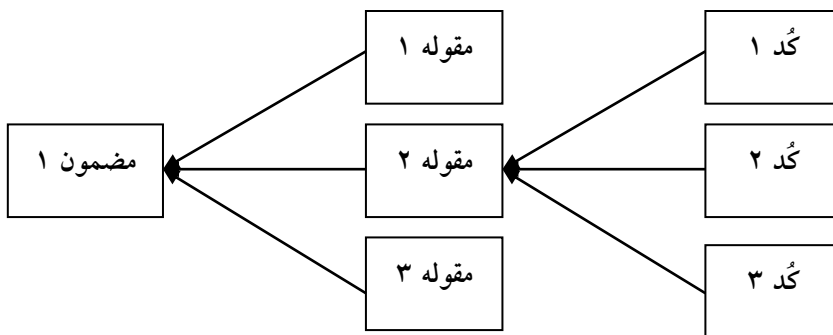
۳-۱. تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها بر اساس روش پژوهش و با استفاده از نرم‌افزار اطلس^۱ نسخه «۵» صورت پذیرفت. هدف این نرم‌افزار، آشکارسازی پدیده‌های پیچیده پنهان در داده‌های متنی و چندرسانه‌ای است. (سیدجوادی و اسفیدانی، ۱۳۸۹: ۵) مزیت عمده استفاده از نرم‌افزار اطلس این است که جنبه‌های ماشینی تحلیل داده‌ها را بدون فداکردن انعطاف‌پذیری، ساده و سرعت می‌بخشد. (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۷۶)

۳-۱-۱. گام اول: کدگذاری باز

کدگذاری باز اشاره به بخشی از تحلیل دارد که با عنوان‌گذاری و مقوله‌بندی پدیده، آن‌گونه که داده‌ها نشان داده‌اند، سروکار دارد و نیازمند پرسیدن سؤال‌ها و انجام مقایسه‌هاست. محصول عنوان‌گذاری و مقوله‌بندی، «مفاهیم» یعنی ارکان اصلی در ساختن نظریه داده‌بنیاد هستند. کدگذاری باز شامل تحلیل و کدگذاری داده‌ها، مشخص نمودن طبقات و تفسیر آن‌ها بر اساس ویژگی‌های هر طبقه است. همچنین کدگذاری باز داده‌ها به بخش‌های جداگانه خرد شده و برای به دست آوردن شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند. در مرحله بعد، خود مفاهیم بر اساس شباهت‌هایشان مورد طبقه‌بندی قرار گرفته که به این کار، مقوله‌پردازی گفته می‌شود. مقوله‌ها دارای قدرت مفهومی بالایی هستند؛ زیرا می‌توانند مفاهیم و خرده مقوله‌ها را بر محور خود جمع کنند. عنوان یا نامی که برای مقوله‌ها انتخاب می‌شود، باید بیشترین ارتباط را

با داده‌هایی که مقوله نمایانگر آن است، داشته و آنقدر با آن همخوان باشد که بتوان آنچه را که بیان می‌کند، به سرعت به خاطر آورد و درباره‌اش فکر کرد. با کنارهم قرار دادن کدهای مرتبط، «مقوله‌های قابل توجه مشخص می‌شوند. مضامین از کنارهم قرارگرفتن مقوله‌های مرتبط ایجاد می‌شوند. چگونگی کدگذاری و تعیین مقوله‌ها و مضامین مختلف به زبان ساده در قالب نمودار شماره (۱) مطرح شده است:

نمودار شماره (۱): چگونگی کدگذاری و تعیین مقوله‌ها و مضامین مرتبط با پدیده موردبررسی در نظریه داده‌بنیاد

نتایج فرایند کدگذاری باز این تحقیق در قالب مقوله‌های استخراج شده از مفاهیم در جدول شماره (۱) بیان شده است. به‌منظور جلوگیری از طولانی شدن حجم مقاله، از ارائه موارد تکراری و تعاریف تفصیلی مقوله‌ها خودداری شده است.

جدول شماره (۱): نتایج کدگذاری باز

مضامین	مقوله‌ها	کدها
سرمايه اجتماعي	حضور فراگیر مردم	باید آحاد ملت در جهت سازندگی کشور حرکت کنند... ملت ایران حقیقتاً جانانه وارد میدان می‌شوند. ^۱
	وحدت‌آفرینی و هم‌افزایی	«وحدت» را برای اسلام و پیشرفت کشور رعایت کرد... ایران یکپارچه با اقوام مختلف و متعده، دارای یک هدفند. ^۲
	اعتمادسازی	مردم هستند که پشتیبان واقعی نظامند؛ این پشتیبانی، متوقف به اعتماد است... افکار عمومی خیلی مهم است. ^۳
	عدالت اجتماعی	هدف اصلی، کمک به طبقات محروم جامعه باشد. ^۴
ارتقای توان علمی و خردآزمایی	محوریت علم	به تحقیق و علم و کار و پیشرفت اهمیت دادند... مسئله علم و مسئله فناوری، بشود مسئله مطرح کشور. ^۵
	بهبود مستمر	ما برای پیاده کردن اسلام، کار زیادی پیش‌روی خود داریم. ^۶
	ثبات قدم	خدای متعال پسرقت را نصب هیچ کشوری نمی‌کند، مگر خودشان به دست خودشان بکنند. ^۷
		نگذارید خدای نکرده همت‌هایتان کاستی بگیرد. ^۸
	بومی‌سازی علوم انسانی	تقلید، رایج شدن و پیشرفت تقلید، پیشرفت نیست. ^۹
		ما در زمینه علوم انسانی، تحقیقات اسلامی چقدر داریم؟ ^{۱۰}
	عدالت اجتماعی	در این برنامه هدف اصلی، کمک به طبقات محروم جامعه باشد. ^{۱۱}
		نتوانسته‌اند تبعیض را برطرف کنند. ^{۱۲}

۱. بیانات در مراسم بیعت روحانیون، مسئولان و اقشار مختلف مردم آذربایجان. (۱۳۶۸/۰۳/۳۰)
۲. بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی. (۱۳۹۸/۱/۱۴)
۳. بیانات در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم کرد. (۱۳۶۸/۰۴/۱۳)
۴. بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم. (۱۳۹۵/۰۵/۱۱)
۵. بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری. (۱۳۷۰/۱۲/۱۲)
۶. بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضاییه. (۱۳۹۷/۰۴/۰۶)
۷. پیام نوروزی به مناسبت حلول سال ۱۳۷۲. (۱۳۷۲/۰۱/۰۱)
۸. بیانات در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۶۹/۰۹/۱۹)
۹. بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت. (۱۳۹۵/۰۶/۰۳)
۱۰. بیانات در دیدار با فضلا، طلاب و اقشار مختلف مردم قم. (۱۳۶۹/۱۰/۱۹)
۱۱. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۲. بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت. (۱۳۸۳/۰۶/۰۴)
۱۳. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۴. بیانات در دیدار استادان دانشگاه‌ها. (۱۳۸۸/۰۶/۰۸)
۱۵. پیام نوروزی به مناسبت حلول سال ۱۳۷۲. (۱۳۷۲/۰۱/۰۱)
۱۶. بیانات در دیدار کارگزاران، در روز «عید مبعث». (۱۳۷۴/۰۹/۲۹)

مضامین	مقوله‌ها	کدها
فرصت‌شناسی و آینده‌نگری	تبدیل چالش‌ها به فرصت	تشکیل بسیج، مصداق تام و تمام تبدیل تهدید به فرصت بود. ^۱
	وحدت کلمه	إن شاء الله بایستی وحدت کلمه از بین نرود ... جمهوری اسلامی به معنای واقعی کلمه معتقد به لزوم اتحاد امت اسلامی است. ^۲
	قدردان فرصت‌ها بودن	برای مردمتان، به پیشرفت علمی کشورتان کمک می‌کنید. آن چیزی که مورد نظر ماست، جز در بلندمدت و با یک نگاه خوشبینانه در میان‌مدت، به دست نخواهد آمد.
	نگاه بلندمدت به آینده کشور	ما بحث آینده بلندمدت نظام اسلامی را می‌کنیم. فضا را فضای امید کنید؛ امید به آینده. ^۳
سیاستگذاری و برنامه‌ریزی	اولویت‌بندی	تقسیم علوم و پیدا کردن اولویت‌ها. اولویت‌هایی را در مدت باقیمانده باید در نظر بگیرید. ^۴
	جهاد علمی	اصل پنجم، جهاد علمی است. ^۵
	پیشرفت متوازن	پیشرفت صنعتی و علمی و مادی در کنار رشد اخلاقی باشد. ^۶
	پیشرفت هم‌زمان علمی و معنوی	خیال نکنید که اسلام طرفدار این است که همه چیز منحصر بشود در مسائل روحی و معنوی و نظر به مادیات نباشد! نه! ^۷
	پیشرفت و تکامل علمی	این پیشرفت علمی باید ادامه پیدا کند. ^۸
	جهت‌گیری راهبردی	جهت‌گیری درست نیست! ^۹
	دانش دوستی	روحیه دانش‌دوستی، جزو تربیت‌های اسلامی است. ^{۱۰}
	مدیریت تحقیقات	مسئله مدیریت تحقیقات، بسیار اساسی است ... برخی از مسائل کشور در زمینه‌های اقتصادی ناشی از کمبودهای تحقیق علمی است. ^{۱۱}

۱. بیانات در دیدار با بسیجیان. (۱۳۹۸/۰۹/۰۶)
۲. بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری. (۱۳۷۰/۱۲/۱۲)
۳. بیانات در دیدار با مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی. (۱۳۹۸/۰۸/۲۴)
۴. بیانات در دیدار با وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رؤسای دانشگاه‌های علوم پزشکی. (۱۳۶۹/۰۸/۰۱)
۵. بیانات در دیدار استادان دانشگاه‌ها. (۱۳۸۸/۰۶/۰۸)
۶. بیانات در مراسم بیعت هزاران تن از طلاب، فضلا و استادان حوزه علمیه قم و روحانیون کشور. (۱۳۶۸/۰۳/۲۲)
۷. بیانات در دیدار استادان دانشگاه‌ها. (۱۳۸۸/۰۶/۰۸)
۸. بیانات در دیدار با وزیر، معاونان، مشاوران و مدیران کل وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۷۰/۱۰/۲۵)
۹. بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت. (۱۳۸۳/۰۶/۰۴)
۱۰. بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی. (۱۳۸۵/۰۳/۲۹)
۱۱. بیانات در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و جانبازان و اقشار مختلف مردم. (۱۳۷۰/۰۸/۰۱)
۱۲. بیانات در دیدار دانشجویان، به مناسبت «روز وحدت حوزه و دانشگاه». (۱۳۷۲/۰۹/۲۴)
۱۳. بیانات در دیدار با مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی. (۱۳۹۸/۰۸/۲۴)
۱۴. بیانات در دیدار دانشجویان، به مناسبت «روز وحدت حوزه و دانشگاه». (۱۳۷۲/۰۹/۲۴)
۱۵. بیانات در دیدار با وزیر، معاونان، مشاوران و مدیران کل وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۷۰/۱۰/۲۵)
۱۶. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۷. بیانات در دیدار با مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی. (۱۳۹۸/۰۸/۲۴)

مضامین	مقوله‌ها	کدها
توکل بر خداوند متعال	نظریه‌پردازی	چه لازم داریم؟ بحث نظری ^۱ .
	هدفمندی پژوهش‌ها براساس نیاز کشور	حقیقتاً پژوهش‌هایی بکنیم که مورد نیاز ماست ^۲ .
	استعانت از خداوند متعال	البته از خدا هم باید کمک گرفت ^۱ .
	ادای تکلیف	هدف نهایی جلب رضای خدا و ادای تکلیف است ^۳ .
	توکل بر خدا	از زورگویان و قناره‌بندان و سرگردنه‌بگیران بین‌المللی نترسد ^۴ .
	ترجیح مسایل عمومی	مسائل کشور و انقلاب را بر مسائل خود ترجیح بدهند ^۵ .
	عدم جدایی دین از علم علت عمده این مسئله، جدایی دین از علم بود ^۶ .
	محور قرار دادن علم	به تحقیق و علم و کار و پیشرفت اهمیت دادند ^۷ .
	استفاده از استعدادها	استعدادها را جستجو کنید و آنها را به جوشش در بیاورید ^۸ .
	پیشرفت هم‌زمان	اسلام می‌خواهد پیشرفت اقتصادی و شکوفایی اخلاقی باشد ^۹ .
	اخلاق محوری	علم باید در کنار اخلاق باشد ^{۱۰} .
	نگاه نظام‌مند به پیشرفت	قرآن وعده پیشرفت و موفقیت در همه ابعاد زندگی داده ^{۱۱} .
		تعیین الگوی پیشرفت هم لازم است. الگوی پیشرفت چیست؟ ^{۱۲} افزایش بهره‌وری، خدمت دادن به شهروندان ^{۱۳} .
		سیاست‌گذاری تولیدمحور، ارتقای کیفیت تولیدات داخلی ^{۱۴} .

۱. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۲. بیانات در دیدار استادان دانشگاه‌ها. (۱۳۸۸/۰۶/۰۸)
۳. بیانات در مراسم بیعت گروهی از رزمندگان سپاه پاسداران و روحانیون شهرهای خمین، دامغان و گناباد. (۱۳۶۸/۰۴/۰۳)
۴. بیانات در دیدار با فرماندهان یگان‌های عمده عملیاتی نیروی زمینی و هواییروز. (۱۳۶۸/۱۲/۰۵)
۵. بیانات در دیدار قشرهای گوناگون مردم از شهرهای مختلف. (۱۳۷۳/۰۲/۲۸)
۶. بیانات در دیدار با ائمه جمعه، علما، مسئولان و اقشار مختلف مردم. (۱۳۶۸/۰۸/۰۳)
۷. بیانات در دیدار با جمع کثیری از دانشگاهیان و طلاب حوزه‌های علمیه. (۱۳۶۸/۰۹/۲۹)
۸. بیانات در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۶۹/۰۹/۱۹)
۹. بیانات در دیدار با جمعی از پرسنل نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی، به مناسبت روز نیروی هوایی. (۱۳۶۹/۱۱/۱۹)
۱۰. بیانات در اولین روز ورود به ساری. (۱۳۷۴/۰۷/۲۲)
۱۱. بیانات در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و جانبازان و اقشار مختلف مردم. (۱۳۷۰/۰۸/۰۱)
۱۲. بیانات در دیدار کارگزاران و مسئولان نظام و مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی. (۱۳۷۳/۰۶/۰۴)
۱۳. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۴. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۵. بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش. (۱۳۹۱/۰۲/۱۰)

مضامین	مقوله‌ها	کدها
بهبود مستمر	پیشرفت مستمر مدیران و مسئولین	دائماً در حال پیشرفت و تحول و تکامل بودند- سیر پیشرفت و تکامل را طی می‌کردند ^۱ .
	بهبود و پیشرفت مستمر فرد	مؤمن این‌گونه است و لحظه به لحظه در حال پیشرفت می‌باشد ^۲ .
	بهبود مستمر جامعه	روز به روز در جامعه پیشرفت خواهیم کرد ^۳ .
	آموزش	مطلب اول قضیه آموزش است ^۴ .
	بالندگی	بالندگی به معنای پیشرفت و یک قدم جلو رفتن است ^۵ .
گفتمان سازی	تحول و بهبود مستمر	یک قدم همیشه از دشمن خودتان جلوتر باشید ^۶ .
	تعهد عمومی	همه مردم خودشان را متعهد بدانند ^۷ .
	فرهنگ‌سازی	یکی دیگر از کارها، رسیدگی به مسائل فرهنگی است ^۸ .
توسعه توانمندی و خودکفایی	وحدت کلمه	وحدت کلمه ملت، رمز پیشرفت و آسیب‌ناپذیری است ^۹ .
	اتکای به توانمندی‌های داخلی	یک ملت باید بداند که تنها خود اوست که می‌تواند نیازهای خودش را بفهمد و آن را برطرف کند ^{۱۰} .
	خودکفایی	کشور در مسائل حیاتی و اساسی باید خودکفا باشد ^{۱۱} .
	عدم وابستگی	وابسته‌شدن و غربی‌شدن را پیشرفت نمی‌دانیم ^{۱۲} .
	خوداتکایی اقتصادی	یکی از بزرگترین نعم الهی، اعتمادبه‌نفس مردم هست ^{۱۳} .
	ثبات قدم	اولین نعمتی که باید شکر کنیم، عزت و استقلال ملی است ^{۱۴} .
		امروز مسئله اول کشور، مسئله اقتصاد است ^{۱۵} .
		راه انقلاب، احتیاج دارد به عزم، به ایمان، به ثبات قدم ^{۱۶} .

۱. بیانات در دیدار با جمعی از علماء ائمه جمعه و جماعات. (۱۳۶۸/۰۷/۲۶)
۲. بیانات در دیدار با جمعی از علمای ائمه جمعه و جماعات. (۱۳۶۸/۰۷/۲۶)
۳. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران. (۱۳۶۸/۰۷/۲۸)
۴. بیانات در دیدار با مسئولان نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. (۱۳۷۰/۰۲/۲۱)
۵. بیانات در دیدار با جمعی از نخبگان حوزه علمیه قم. (۱۳۷۴/۰۹/۱۳)
۶. بیانات در دیدار با بسیجیان. (۱۳۹۸/۰۹/۰۶)
۷. بیانات در دیدار با ائمه جمعه، علماء، مسئولان و اقشار مختلف مردم. (۱۳۶۸/۰۸/۰۳)
۸. بیانات در دیدار با اعضای جامعه اسلامی فرهنگیان. (۱۳۶۸/۱۰/۱۲)
۹. بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری. (۱۳۷۰/۱۲/۱۲)
۱۰. بیانات در دیدار با جمعی از خانواده‌های شهدا و اقشار مختلف مردم. (۱۳۷۰/۰۹/۱۳)
۱۱. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۲. بیانات در دیدار با دانشگاهیان سمنان. (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۱۳. بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی. (۱۳۸۵/۰۳/۲۹)
۱۴. بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی. (۱۳۸۵/۰۳/۲۹)
۱۵. بیانات در دیدار با رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت. (۱۳۹۵/۰۶/۰۳)
۱۶. بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره). (۱۳۸۷/۰۳/۱۴)

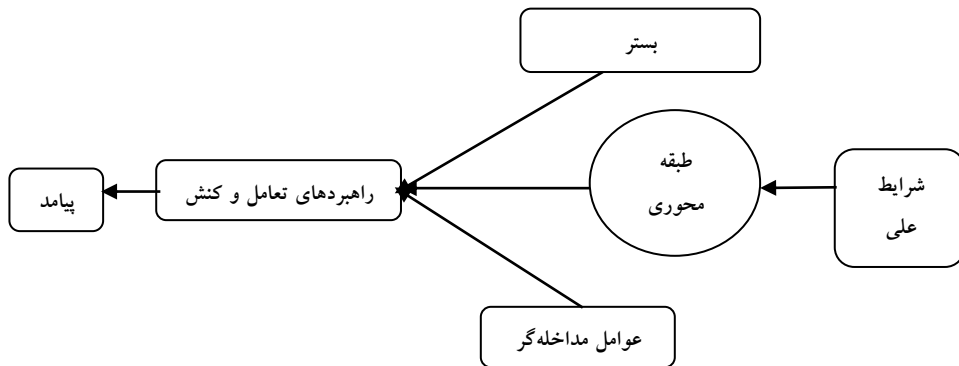
مضامین	مقوله‌ها	کدها
اخلاق مداری	دوری از تکبر	و خود را برتر از دیگران مشاهده کردن است. ^۱
	تقوا	هرچه پیروزی و پیشرفت بوده است، ناشی از تقوا بوده است. ^۲ اگر ملتی با تقوا بود ^۳
	دوری از حرص	عالمی که حرص به دنیا داشته باشد مردود است. ^۴
ارتقای توانمندی و شایستگی مدیران	تصمیم‌گیری کارآمد	همان تصمیم‌گیری‌های بیجا و شناختن تکلیف لحظه‌هاست. ^۵
	نیروی انسانی کارآمد	نیروی انسانی در هر کشوری، اساس پیشرفت است. ^۶
	تصمیم‌گیری عاقلانه	تصمیم بگیرد: عاقلانه، خونسردانه، با تسلط بر جوانب امر. ^۷
	برنامه‌ریزی در کارها	واقعاً برنامه‌ریزی گردد و طبق برنامه‌ریزی، کار بشود. ^۸
	باور به هدف‌ها	باور نمایند که به پیشرفت علمی کشورشان کمک می‌کنند. ^۹
	بهبود روزافزون مهارت‌ها، مدیریتی و نیروی کار	مسئله تقویت مهارت‌ها در محیط کار، مسئله نگرش‌های درست مدیریتی، مسئله توانمندسازی نیروی کار. ^{۱۰}

۳-۲- گام دوم: کدگذاری محوری

کدگذاری محوری گام دوم نظریه‌سازی داده‌بنیاد به روایت «استراوس و کوربین» است. (Strauss&Corbin, 1998:124) هدف این مرحله برقراری رابطه بین مقوله‌های تولیدشده در مرحله کدگذاری باز است. این کار بر اساس یک الگو و سرمشق جامع کلی موسوم به «الگوی پارادایم»^{۱۱} انجام می‌شود (شکل شماره ۱).

۱. بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز بیست‌وسوم ماه مبارک رمضان). (۱۳۶۹/۰۱/۳۰)
۲. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران. (۱۳۶۹/۱۱/۱۹)
۳. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه در دانشگاه تهران. (۱۳۷۲/۱۱/۲۹)
۴. بیانات در دیدار ائمه جماعات و روحانیون و مبلغین. (۱۳۷۱/۱۱/۲۵)
۵. بیانات در دیدار با جمعی از پرسنل نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی، به مناسبت روز نیروی هوایی. (۱۳۶۹/۱۱/۱۹)
۶. بیانات در دیدار با فرزندان ممتاز شاهد و مدیران و معلمان. (۱۳۷۰/۰۶/۱۳)
۷. بیانات در دیدار با وزیر و مسئولان وزارت فرهنگ و آموزش عالی و رؤسای دانشگاه‌های سراسر کشور. (۱۳۶۹/۰۵/۲۳)
۸. بیانات در دیدار با اعضای دبیرخانه مجمع جهانی اهل بیت(ع). (۱۳۶۹/۰۷/۲۹)
۹. بیانات در دیدار با وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رؤسای دانشگاه‌های علوم پزشکی. (۱۳۶۹/۰۸/۰۱)
۱۰. بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش. (۱۳۹۱/۰۲/۱۰)

11. Paradigm Model

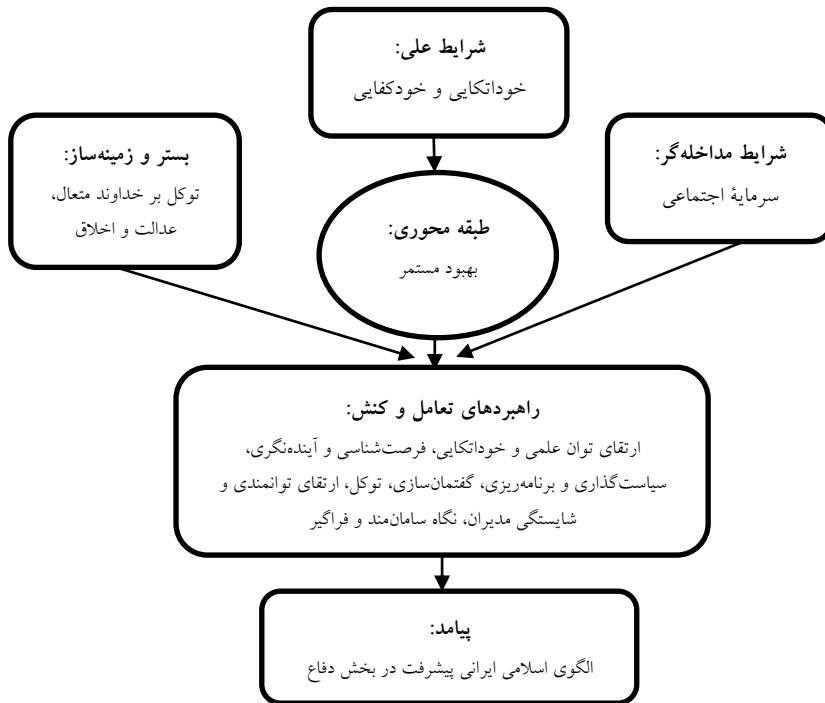
شکل شماره (۱): الگوی پارادایم. (Strauss&Corbin, 1998:124)

برابر شکل شماره (۱)، بخش‌های مختلف الگوی پارادایم عبارتند از:

- **شرایط علی^۱**: این شرایط را مجموعه‌ای از مقوله‌ها به‌همراه ویژگی‌هایشان تشکیل می‌دهند که بیشترین تأثیر را بر شکل‌گیری مقوله محوری دارند.
- **طبقه محوری^۲**: پدیده محوری عبارت است از ایده (انگاره، تصور) پدیده‌ای که اساس و محور فرایند است.
- **بستر^۳**: به شرایط خاصی که بر راهبردها اثر می‌گذارند، بستر گفته می‌شود.
- **راهردهای تعامل و کنش^۴**: کنش‌هایی که بیانگر رفتارها، فعالیت‌ها و تعامل‌های هدفداری هستند که در پاسخ به مقوله محوری در نظر گرفته می‌شوند.
- **شرایط مداخله‌گر^۵**: شرایطی که مداخله سایر عوامل را تسهیل یا محدود می‌کنند.
- **پیامد^۶**: مقوله‌ای که در رابطه با آن نظریه ارائه شده و نتیجه راهبردهای تعامل و کنش کنش است.

1. Causal Conditions
2. Central Category
3. Context
4. Actions&Interaction Strategies
5. Intervening Conditions
6. Outcome

بعد از تعریف مقوله محوری، با کدگذاری مجدد داده‌ها، انواع شرایط اثرگذار بر مقوله محوری (بستر و شرایط مداخله‌گر)، کنش‌ها و برهم‌کنش‌هایی که برای اداره، واپایش یا پاسخ به مقوله محوری به وجود می‌آیند (به آن‌ها راهبرد نیز گفته می‌شود)، و پیامدهای ناشی از آن‌ها نیز تعریف می‌شوند. شکل شماره (۲) که حاصل تجزیه و تحلیل مجدد داده‌ها بر اساس الگوی پارادایم است، بیانگر نتایج کدگذاری محوری در این تحقیق می‌باشد. همان‌گونه که در این شکل نشان داده شده است، مقوله «بهبود مستمر» به عنوان مقوله محوری در نظر گرفته شده است:

شکل شماره (۲): کدگذاری محوری بر اساس الگوی پارادایم

۳-۱-۳. گام سوم: کدگذاری انتخابی

هدف نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، تولید نظریه است نه توصیف صرف پدیده. کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه‌پردازی است که بر اساس نتایج دومرحله قبلی کدگذاری به تولید نظریه می‌پردازد.

۳-۱-۴. شکل‌گیری نظریه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در بخش دفاع: توصیف روایتی

برابر سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی امنیتی کشور، نگاه درون‌زا و بومی و اتکای بر توانمندی‌های داخلی از اصول اساسی کشور است که می‌تواند مبنایی برای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باشد. خوداتکایی و در نتیجه آن، خودکفایی، عواملی هستند که محرک و انگیزاننده بخش دفاع کشور برای حرکت به سمت پیشرفت اساسی قابل توجه هستند.

در این امتداد، بهبود مستمر، لازمه حرکت همه‌جانبه و سامان‌مند به سمت پیشرفت در بخش دفاع است. راضی نشدن به پیشرفت‌های به‌دست آمده و تلاش روزافزون برای تحقق آرمان‌های دین مبین اسلام تا دستیابی به پیروزی نهایی و مستقرشدن حکومت عدل الهی در سراسر گیتی، محور حرکت بخش دفاع و پیشرفت‌های مرتبط است.

آنچه در این امتداد می‌تواند بستری اطمینان‌بخش و الهام‌بخش برای حرکت بخش دفاعی کشور و بهبود مستمر آن باشد، توکل بر خداوند متعال در سختی‌ها و نهراسیدن از دشمنی‌ها و کارشکنی دشمنان است؛ زیرا باور داریم که امر خداوند محقق خواهد شد و وعده‌های الهی تحقق خواهند یافت. عدالت‌محوری در توزیع منابع، امکانات و تجهیزات مرتبط و اخلاق‌مداری در این رابطه قابل توجه است، به گونه‌ای که با درپیش گرفتن رویکرد عدالت‌محوری، توازن و تعادل ضروری برای پیشرفت در راستای نیازها و چالش‌ها محقق خواهد شد. امیدواری و انگیزه بالا برای بخش‌های مختلف حوزه دفاع، از نتایج اساسی عدالت‌محوری خواهد بود. از طرف دیگر، تعهد و تقید به معیارها و چارچوب‌های اخلاقی مورد تأکید دین مبین اسلام، بسترساز تحقق تمدن اسلامی است، به گونه‌ای که بتواند آرمان‌ها و شعائر اسلامی و انقلابی را اشاعه دهد.

از طرف دیگر، رکن اساسی قابل توجه در حرکت حوزه دفاع، مردم هستند. سرمایه اجتماعی به‌عنوان پایگاه مردمی نیروهای مسلح و بخش دفاع، تحقق اصل «از مردم، با مردم و برای مردم» است که تضمین‌کننده پیشرفت حوزه دفاع کشور و تحقق رضایت خداوند متعال است.

در راستای حرکت به سمت پیشرفت در حوزه دفاع، نیازمند تدوین و پیاده‌سازی راهبردهای متناسب به‌عنوان مهم‌ترین حوزه در کشور هستیم. ارتقای توان علمی با رویکرد

پیشرفت متوازن و پایدار، راهبرد اساسی بخش دفاع در این حوزه است. نیازسنجی با توجه به نوع تهدیدها در آینده و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی درست و متناسب از ضروریات قابل توجه در این رابطه است. ارتقای توانمندی و شایستگی مدیران، جوان‌گرایی و جان‌شین‌پروری نیز می‌تواند راهبرد اساسی باشد که در کنار درپیش‌گرفتن نگاه سامان‌مند و جامع، پیشرفت حوزه دفاع را در همه قسمت‌ها محقق سازد، به شرطی که این مهم، در قالب گفتمان اساسی و اصلی همه جامعه و آحاد نیروهای مسلح نمایان شود. تحقق پیشرفت مورد انتظار از حوزه دفاع و نیروهای مسلح در راستای تمدن‌سازی و حرکت در مسیر گام دوم انقلاب، پیامد نهایی این راهبردها خواهد بود.

۳-۱-۵. قضایای نظری^۱ پیشنهادی بر اساس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در حوزه دفاع

قضایای نظری، روابط کلی بین طبقه محوری و سایر طبقات را نشان می‌دهند و به شرح زیر مطرح می‌شوند:

(۱) خوداتکایی و خودکفایی به‌عنوان شرایط علی، بر طبقه محوری (بهبود مستمر) اثرگذار است.

(۲) بهبود مستمر به‌عنوان طبقه محوری، بر راهبردهای تعامل و کنش (مطرح شده در قضیه شماره ۵) مؤثر خواهد بود.

(۳) سرمایه اجتماعی به‌عنوان عامل مداخله‌گر بر راهبردهای تعامل و کنش‌ها مؤثر خواهند بود.

(۴) عدالت‌محوری و اخلاق‌مداری به‌عنوان بستر و زمینه‌ساز، بر راهبردهای تعامل و کنش‌ها مؤثر خواهد بود.

(۵) تحقق پیشرفت در بخش دفاع با نگاهی اسلامی ایرانی، پیامد و نتیجه ارتقای توان علمی و خوداتکایی، فرصت‌شناسی و آینده‌نگری، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، گفتمان‌سازی، توکل، ارتقای توانمندی و شایستگی مدیران و نگاه سامان‌مند و فراگیر است.

1. Theoretical Propositions

۴. نتیجه گیری

۴-۱. جمع بندی

الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، سند مادر و اصلی تمامی برنامه‌ها و فعالیت‌های کشور خواهد بود. بر همین اساس، توجه به مبانی و اصول اولیه و اساسی در تدوین این الگو، پرهیز از شتابزدگی و آسان‌اندیشی، داشتن نگاه نظام‌مند و عملیاتی به بحث‌های مختلف به منظور ایجاد همگرایی و همراستایی در سیاست‌ها ضروری است. براساس ویژگی‌های خاص ج.ا.ایران و در پاسخ به سؤال‌های پژوهش، تدوین الگوی بومی برمبنای عدالت‌محوری، حرکت همراه با بهبود مستمر، توکل بر خدای متعال، تلاش و پشتکار خستگی‌ناپذیر، تبدیل پیشرفت به گفتمان اساسی جامعه در لایه‌های مختلف، به‌کارگیری رویکرد جامع و سامان‌مند در حوزه سیاست‌گذاری علم و فناوری و اخلاق‌مداری و سرمایه اجتماعی، مضامین تشکیل‌دهنده الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت هستند که روابط آن‌ها در قالب الگوی پارادایم ارائه شد.

۴-۲. پیشنهادها

- (۱) با توجه به الگوی ارائه شده، ملاحظه‌های سیاستی مرتبط تدوین و در دستورکار قرار گیرد.
- (۲) بخش دفاع، هماهنگی لازم جهت احصای الگوی نهایی پیشرفت اسلامی ایرانی را به عمل آورده و با تعیین نهاد فراسازمانی، یکپارچگی لازم را محقق سازد.
- (۳) تعاملات لازم با مرکز تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت جهت ملاحظه دقیق حوزه دفاع در سند الگو صورت پذیرد.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

۱. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در: www.khamenei.ir
۲. آقاجانی، احمد و محمود عسگری، (۱۳۸۹)، الزام‌های نظری طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، سال هشتم، شماره ۳۱.
۳. افجه‌ای، سیدعلی اکبر، عبدالحسین خسروپناه و عباداله بانوشی، (۱۳۹۳)، طراحی الگوی جامع رهبری اثربخش سازمانی با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، *فصلنامه مدیریت در دانشگاه اسلامی*، دوره سوم، شماره ۷.
۴. امامی، سیدمجید، (۱۳۹۲)، از جامعه‌شناسی تاریخی ایران تا نظریه سیاستی پیشرفت (توسعه)؛ نقش پارادایم ماهیت‌گرا در ترسیم الگوی اسلامی - ایرانی هویت ملی، *فصلنامه مطالعات ملی*، سال چهاردهم، شماره ۴.
۵. خلوصی، محمدحسین، (۱۳۹۱)، شاخص مشارکت سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، *معرفت سیاسی*، سال چهارم، شماره ۲.
۶. خوش‌چهره، محمد و نیک‌بخش حبیبی، (۱۳۹۱)، اصول پایه‌ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت از منظر اسناد فرادستی نظام ج.ا.ایران، *فصلنامه راهبرد*، دوره ۲۱، شماره ۶۲.
۷. ساعد، نادر، (۱۳۹۰)، چارچوب تدوین الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی و جنبه‌های دفاعی آن: رهیافتی حقوقی، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، سال نهم، شماره ۳۲.
۸. سیف‌الدین، امیرعلی و امیرحسین رهبر، (۱۳۹۲)، تسهیل‌گری اسلام در جهت تحقق اقتصاد دانش‌بنیان؛ نگرشی جدید به بستر نهادی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، *فصلنامه سیاست علم و فناوری*، سال پنجم، شماره ۴.
۹. سیدجوادین، سیدرضا و محمدرحیم اسفیدانی، (۱۳۸۹)، *تئوری‌سازی داده‌بنیاد و نرم‌افزار Atlas.ti*، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
۱۰. دانایی‌فرد، حسن، سیدمه‌دی الوانی و عادل آذر، (۱۳۸۶)، *روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع*، تهران: نشر صفار.
۱۱. کیوان حسینی، سیداصغر و راحله جمعه‌زاده، (۱۳۹۰)، پیوندبخشی میان رویکرد دفاع همه‌جانبه و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ چارچوب پیشنهادی، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، سال نهم، شماره ۳۴.

۱۲. عبدی، بهنام و میثم توکلی، (۱۳۹۵)، مفهوم‌پردازی مدیریت جهادی در پرتو آموزه‌های نهج‌البلاغه، *فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی*، شماره ۱۶، دوره یازدهم (شماره دوم).
۱۳. عبدی، بهنام و سیدحمید خدادادحسینی، (۱۳۹۴)، گذار به اقتصاد یادگیرنده در ایران: تبیین نقش آموزش عالی، *فصلنامه آموزش در علوم انتظامی*، سال سوم، شماره دوم.
۱۴. عبدی، بهنام و علی طاهری، (۱۳۹۴)، مفهوم‌پردازی مدیریت جهادی در پرتو قرآن کریم، *فصلنامه مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی*، سال پنجم، شماره ۱۸.
۱۵. قاضی‌زاده، سید ضیال‌الدین، (۱۳۸۹)، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و نقش نیروهای مسلح، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، سال هشتم، شماره ۳۱.
۱۶. قانع‌راد، محمد امین و آرش موسوی، (۱۳۸۷)، نظریه‌های دانش و ویژگی‌های ساختاری اقتصاد ایران، *فصلنامه سیاست علم و فناوری*، سال اول، شماره ۴.
۱۷. مختاریان‌پور، مجید، (۱۳۹۵)، مدل فرایندی طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، *فصلنامه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت*، دوره ۴، شماره ۸.

ب. منابع انگلیسی

1. Fitjar, R. D. & Rodríguez-Pose, A. (2013). *Firm collaboration and modes of innovation in Norway*, Research Policy, 42-128– 138.
2. Lundvall, B. A; Rasmussen, P. & Lorenz, E; (2008); *Education in the Learning Economy: A European perspective*; Policy Futures in Education, Volume 6 Number 6.
3. Magnusson, L. & Ottosson, J. (1997); *Evolutionary Economics and Path Dependency*; Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc.
4. Strauss, A. & Corbin, J. (1992). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, California: Sage Publications, Inc.
5. Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, California: Sage Publications, Inc., second edition.